

SZÉPHALOM-KÖNYVTÁR

26. sz.

BABITS MIHÁLY 25 ÉVE

IRTA:

OLÁH GÁBOR

SZEGED, 1932.

SZEGED VÁROSI NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

SZÉPHALOM

IRODALMI ÉS TUDOMÁNYOS HAVI FOLYÓIRAT

Kiadja a SZÉPHALOM KÖR, SZEGED (Egyetem)

Felelős szerkesztő: ZOLNAI BÉLA

Felelős kiadó: MOLDOVÁNYI IMRE

Előfizetési ára egész évre P 10— Egy szám ára P 2—

A szegedi írók és egyetemi tanárok 1927. január elsején

SZÉPHALOM

címmel folyóiratot indítottak a tudás és szépség jegyében. A **SZÉPHALOM** a haladó magyarság önmagára eszmélését kívánja előmozdítani. Filozófiai elmélyülés és idealizmus, európai kultúra és a magyar régiség életrekelte, modern szellemiség és hagyománykeresés, a tiszta és önmagáért való művészet lebeg cél gyanánt a **SZÉPHALOM** alapítói előtt. „Ó és új magyarság” szintézise a forradalmak esztétikai anarchiája után: Kazinczy korának klasszicizmusát és magyarcelú emberiségét szimbolizálja a **SZÉPHALOM** neve.

A **SZÉPHALOM** eddigi munkatársai: gróf *Teleki Pál*, *Vargha Gyula*, *Szabolcska Mihály*, *Zolnai Béla*, *Juhász Gyula*, *Kosztolányi Dezső*, *Móra Ferenc*, *Husztai József*, *Oláh Gábor*, *Reményik Sándor*, *Mészöly Gedeon*, *Várkonyi Hildebrand*, *Vittorio Santoli*, *Szerb Antal*, *Tóth Károly*, *Balogh Ernő*, *Bodor Aladár*, *Konijáthy Aladár*, *Tonelli Sándor*, *Marót Károly*, *Monostori Hugó*, *Hegyi István*, *Baranyi János*, *Pukánszky Béla*, *Balogh József*, *Husztiné Révhegyi Rózsi*, *Garázdai Péter*, *Gelei József*, *Terescsényi György*, *Szalay József*, *Pérelly Imre*, *Szabó Lőrinc*, *Berczeli Anzelm Károly*, *Rédey Tivadar*, *Gilárty Zoltán*, *Majthényi György*, *Palasovszky Béla*, *Csengery János*, *Hornyánszky Gyula*, *Jean Carrère*, *Faluhelyi Ferenc*, *Makkai Sándor*, *Szekli Gyula*, *F. Takács Zoltán*, *Trócsányi György*, *Szigethy Vilma*, *Lehel István*, *Némethy Géza*, *Bárány Gerő*, *Marconnay Tibor*, *Ungvári Elemér*, *Magyary Zoltán*, *Zoltán Vilmos*, *Kolosváry Bálint*, *Raggambí András*, *Szekula Ágnes*, *Molli Erzsébet*, *Hevesi András*, *Horger Antal*, *Eckhardt Sándor*, *Aldo Damí*, *Bálint Sándor*, *Imre Sándor*, *Czakó István*, *Zolnai Sándor*, *Kappel Gyula*, *Reinbold Béla*, *Hankiss János*, *Györffy István*, *Szamosvölgyi Gábor*, *Buza László*, *Rozványi Vilmos*, *Sárközy György*, *Ritoók Emma*, *Boros Ferenc*, *Henrik Becker*, *Somogyi Szilveszter*, *Jancsó Benedek*, *Szegedy Lőrinc*, *Buday Árpád*, *Ady Lajos*, *Deák Zoltán*, *Vajthó László*, *Somkuti, Várkonyi Nándor*, *Baranyai Zoltán*, *Klebensberg Kunó gróf*, *Kardos László*, *Szitnyai Zoltán*, *Vidor Marcell*, *vitéz Moór Gyula*, *Issekutz Béla*, *Menyhárt Gáspár*, *Faludi János*, *Evva Gabriella*, *Rózsa Miklós*, *N. Sebestyén Irén*, *Gulyás Pál*, *Schwartz Elemér*, *Tóth László*, *Mattyasovszky Erzsébet*, *Wolf Rózsi*, *Berda József*, *Dézi Lajos*, *Kőszegi László*, *Szabó László*, *Horváth Béla*, *Thienemann Tivadar*, *Fógel József*, *Pettykó János*, *Schilling Gábor*, *Szeri Endre*, *Tamás András*, *Polner Ödön*, *Ólvedi László*, *Alaksza Ambrus*, *Hont Ferenc*, *Steinbach Ede*, *Márer Erzsébet*, *Halmi Bódog*, *Babits Mihály*, *Rónai Pál*, *Zlinszky Aladár*, *Kastner Jenő*, *Lambrecht Kálmán*, *Karl János*, *Kutas Kálmán*, *Trostler József*, *Arady Zsolt*, *Eckhardtne Huszár Irén*, *Édes Gergely*, *Farkas Gyula*, *Galli Mátyás*, *Korponay Mária*, *Baranyai Erzsébet*, *Joó Tibor*, *Földessy Gyula*, *Hunyady Ferenc gróf*, *Mécs László*, *Vida Péter*, *Hainiss Elemér*, *Peter Wust*, *Eckardt Elek*, *Gedeon Jolán*, *Böszörményi Jenő*, *Sik Sándor*, *Iványi Béla*, *Petur László*, *Birkás Géza*, *Gy. Juhász László*, *Kárpáti László*, *Olay Ferenc*, *László István*, *Fógel Sándor*, *Undi Imre*, *Moravcsik Gyula*, *Rolla Margit*, *Fehér Tibor*, *Dános Árpád*, *Ybl Ervin*, *Szeibert János*, *Berzy András*, *Bibó István*, *Trencsény W. Imre*, *Fedák Ágota*, *Miskolczy Dezső*, *Mályusz Elemér*, *Balogh István*, *Mohai Ágnes*, *Steiger-Kazal Dezső*, *Jeney Endre*, *Szemkő Aladár*, *Radnóti Miklós*, *Bartók György*, *Boross Mihály*, *Osztójcs Eugénia*, *Preszly Lóránt*, *Acsády Károly*, *Madáchy László*, *Rónai Mihály András*, *Csanádi János*, *Tóth József*, *Csekey István*, *Petri Mór*, *Jezericzky Margit*, *Halász Gábor*, *Elisabeth Bidou*, *Benkő Katinka*.

97893

JATE Egyetemi Könyvtár

J000 122643

1. A gyökerek.

A költői egyéniség kifejlődését alig lehet ma tisztább példában bemutatni, mint a Babits Mihályét 25 év alatt írt verseinek időrendes gyűjteményéből. Babits egyénisége: zárt, körülhatárolt és szerves, akár egy fának az alakja. Ha gyökereit vizsgáljuk, érdekes szétágazását vesszük észre a hagyományok talajában, ahol egyik szál Vörösmartyba fogózik, másik Arany Jánosba; egyszer Horatius mint lelki antipodus hívja ki ajkára az ellenkező hangokat és gondolatokat, máskor Carducci antik-modern formáiban hömpölyögnek a sorai. Egyik szonettje: *Zrinyi Velencében*, Here dia-szerű távlatnyitó képpel záródik; másik szonettjét: az *Aestati hiems-et Liliencron-szerű* hangulati képpel nyitja meg. Arany rímpárja: *aszú — a szú*, Csokonai jelzős főneve: *sikos gyöngy* éppúgy föl villan nála, mint az angol modern lírikusok természetbámulata, tárgyak meglelkesítése (Swinburne és Shelley). A görög mithologia élő rekvizitumokkal gazdagítja költészete múzeumát, de ugyanakkor a germán Tannhäuser-monda is beleszándul énekeibe Wolfram és Tannhäuser új dalával. A magyar Garay Jánostól átveszi a balatoni kecskekörinök meséjét és a tihanyi echo mondáját; Laodameia halálos víziója pedig Swinburne költői fátyolán (*Atalanta* drámája) átszűrődve jut el fantáziájába. Könyvek impressziói, úti hatások, élet és művészet: mind vazallusa, mikor témára van szüksége; Molière unokája: „Ott veszem a gyöngyöt, ahol találom”. A *gazdagság*, a témák változatossága a legelső, ami lelkünkbe ötlük lírai verseinek olvastakor.

A témák formája, a versalak: éppoly ezer forrásból összeszűrt, mint a tartalom. A görög lírai formáktól a hexameteren, még pedig rímes és középrímes hexameteren és distichonon át hatalmába veszi Európa összes eddig élt versalakjait. A legzártabb szonett éppoly biztos tökéletességgel csendül föl nála, mint a szabadjára bocsátott anapaestusok vágató rohama a mozgófénykép pergésének éreztetésére, vagy a *Danaidák* végtelenségbe omló, monoton és mégis izgató trocheus-özöne; Arany János súlyos ritmusú ősi nyolcasai csak úgy Babitsi szint kapnak művészetében (pl. *Turáni induló*), mint a legzengőbb dalformák: a *Szerenád* felejthetetlen, álombáringató hegedűszólamai. Babits eleinte a töretlen formák legtökéletesebb magyar költője; 1914-től fogva kezd összetörni ez a szinte fájásig tökéletes formaművészet és a 25 év utolsó öt esztendeje már a *szabad versek* parttalan medrében hömpölygeti az átélés melegétől remegő gondolatokat. A hangulat fátyolát széttépi a vihar s kalapácsütések hangzanak a szakadozott s néha szétszakadó verssorokból. A klasszikus nyugalmat az impresszionizmus, sőt a expresszionizmus lihegő nyugtalansága váltja fel. Az utolsó versek már elkialtott szavak és tört mondatok egymás mélyébe csapdosása; hol vannak ezek a „Zeng a nád a tó fölött” zártan tökéletes formájától!

Tehát: gazdagság és fokozatos fejlődés a forma széthullásáig, a képzetek és gondolatok szukcesszív rendjétől a szimultaneitás sza-

badosságáig — ez a Babits 25 éves költészete. Három korszaka van Babits lelki életének. Az első 1914-ig terjed, a háborúig; a második: a háború öt éve; a harmadik: a forradalmak után beálló idők. Ő maga tisztán látja és művészi képpel jellemzi ezt a három korszakot; az első korszakban úgy született a vers újjai alatt, mint ahogy az Úr alkotott valami szárnyas, fényes, páncélos, ízelt bogarat. Ide tartoznak a leghíresebb költeményei, a tökéletes forma és rendezett tartalom Babits-versei. A második korszak versei úgy születtek, mint a trombitahang katonák szomjas, cserepes ajkain. Ez a háborúk riasztó, borzalmas világa, mikor Babits töretlen lelke meghasadt, mint a Sully Prudhomme vázája. Szokatlan láz, hangos szenvedély és formabontás jellemzi ennek az időszaknak a verseit. A harmadik korszak költeményei már oly halkan, elfolyva, remegőn támadnak, mint beesett szemek gödreiben a fölcsillogó könnyek. Az ide sorakozó versek néha csak gondolatzilánkok, felvillanó ötletek vagy csonka sorokba tördelt panaszok. A zárt, tökéletes formák Babitsa mintha ráunt volna régi rimcsengetéseire, vagy mintha kifáradt volna: az expresszionisták szabad verseibe nyújtózkodik pihenni.

2. A Szépség kora.

Az első korszak téma- és forma-gazdagsága már legelső kötetében (*Levelek Iris koszorújából*) megrohanja az olvasót. Himnuszt zeng Irishez, a változás és változatosság kétszínű istenéhez. Szinte kiszámítottan sorakoztat minden ellentétességet e kötetében, hogy gazdagsága az északi és déli pólus közt minden fokozatot magába öleljen. Horatiusi szólamokkal, Horatiusi forma vértézetében támad Horatius ellen: gyűlöli az „arany középszer” s a nagy erények helyett a nagyszerű Bünt fogja énekelni: az új útvágás, a felfedezések rendbontó bűneit. Vagy ha régi eszme csüng is lelkünkön: váltson ezer köpönyeget, új formákban pattanjon elő, s a régi forma új eszmének öltönyeként kerekedjen újra. Az élet, a természet folyton megújul: a dal is legyen örökön új. Mi lepi meg ebben az embert? A *tudatosság* elszántsága. Babits kitűzi költészete célját, mint a nagy eposzok éneklői: ezt és ezt akarom megénekelni, így és így. De nemcsak egész költészetének ívelő pályája áll előtte tisztán, hanem egyes verseiben is szinte modorosán csendül föl a *téma*, a *tétel*, mint zeneművekben a kifejlésre és variálásra szánt alapmotívum. Az Iris-kötet bevezető versei mind egy-egy tétel költői kiformalásai. Ez a logikus versformálás, ez az Ész karnagyi pálcájára alakuló beszédzene: eleinte nem méltatlanul ütötte Babits költészetére a *hidegség*, sőt a *csináltság* vádját. Azonban éppen ez az ő *eredetisége* korával szemben is. Visszahajlás Arany Jánoshoz, aki szintén „megkomponálta” verseit. A könnyű és könnyed verselés ziláltságát agyon-nyomja Babits roppant felkészültsége formában és tartalomban, nyelvben és gondolat-elrendezésben. Nála nincsenek még ekkor véletlenek. Versei *mind* sikerültek, mert úgy akarta, hogy zárt egész, tökéletes legyen a maga nemében valamennyi.

Most már, a változatosság tudatos keresése: lassan a telhetlenség szomját kelti föl lelkében s megértjük paradoxon felkiáltását: „Mily végtelen a lelkem! Mily véges a világ!” (*Egy dal.*) Pusztán fantáziával, elképzelésben, berepüli a világot: Spanyolország, Itália, Görögország, Svájc, Németország, Franciaország, Anglia, Svédország: sűrített, friss (négy sornyi) képekben bontakozik ki előtte és előttünk, Párisról, a XX. század fiatal magyarjainak új Athénjéről külön verset ír, amelyben ott sír az A d y és társai nosztalgiaja Nyugatért. Görög mithologiai emlékek csengenek föl a golgothai kereszt tragédiájával; indus énekeket énekel W o l f r a m és T a n n h ä u s e r dala mellett; a *Turáni induló* kemény magyar ütemei hajráznak a bécsi biedermeier kecsességével. Velence Szent Márk-terén a nagy Z r i n y i t idézi; s fogarasi téli vásárt pingál dunántúli gyermekemlékeihez. Városvegi régi ház Z o l a - i naturális rajza keveredik nála a pécsi uszoda remekbe festett képével; s a Világosság Udvara kietlensége társul egy régi, rosszhírű budai szálloda rejtelmességével. Az ifjonti érzékiség fantomai: a vérivó lányok együtt suhannak el a tükör előtt vetkeződő szeretővel; az örök folyosó, a halál automobilja, a repülő templom, a kút törpéinek élete, darutörpeharc, B o l y a i János és Protesilaos — a betelhetetlen művészi szomjúság zürzavarával tolong a témák rengetegében. Oly kis helyen, mint Babits, oly sokfélét még alig mondott el modern költő. Mit jelent ez? A kitáruló szemlélet, a kíváncsi lélek érdeklődésének hallatlan frissességét. Mint minden igazi költő, Babits is újra fölfedezi a világot magának, mert másképen látja, mint mások. Eleinte azt hitték az olvasói, bírálói, hogy ezek: nem élmények, és ráfogták Babitsra, hogy csak könyvekből tud ihletet meríteni. Pedig fordítva: nála az olvasmányok, a könyvek impressziói mindig valami életdarabhoz vezetnek, az elmondott szavak el nem élt életszenzációkat lobbantanak föl az idegeiben is: éli azt, amit más csak szemlél.

Ez a témagazdagság tulajdonképen a formai megoldások ezerféleségét jelenti. Babits — jobb szó híján — zsonglörje a szavaknak; tudatos játékot űz az alliterációkból, a jelzők és főnevek helycserélgetéséből, ellentétes gondolatoknak ugyanazon szavakkal kifejezéséből, sőt: a rímek rokonságából is. Minthogy legelső kötete csaknem végig formai, technikai bravúrok megoldása s minthogy ez az első kötete a legigazibb és legművészebb Babitsot adja: azt lehetne mondani, hogy Babits tulajdonképen a *forma művésze* első sorban és végső ponton; mert nála a szavak szépsége kelti a gondolatok szépségét s a forma különös gátjai kényszerítik ki mondani valója frissességét vagy újszerűségét; versei azért különböznek más magyarok verseitől, mert még eddig nem vagy ritkán használt formákba önti lelkét. Nála a forma kényszerűsége művészi szépségek és szabadságok szülője. Alapjában konzervatív, még pedig irodalmi tekintetben konzervatív szelleme új és új ruhákat ölt s e változó kosztümök káprázata szuggerralja az olvasókban az új költészet hitét. Annyi bizonyos, hogy Babits csaknem mindig kívül áll versein; így tud ura lenni ezer százból fonott formai művészetének. Gondolkozóba ejtheti már itt az embert: vajjon ha gondolatai egyszer levetik az antik re-

dőzetű tógát, vagy a középkor színes és dús bársonyát, vagy a modern idők kecses csipkéit és selymeit, vajjon önmagukban képesek-e művészi hatásra, költői szépségre? Erre a komoly és komor kérdésre a háború és forradalmak után írt versei felelnek. Hogy hogyan — majd meglátjuk.

Költészetének szigorú formai zártsága sokszor lehüti az embert, mint a klastromok hideg levegője. Nem hiába mondja magáról: „Lelkem mélyén egy kanonok fülel, valami régi pap“ — csakugyan a ridegségig menő zordonság tartja költészetében udvarát. Komor, sokszor kopár falak emelkednek körülünk négy felől, a tiszta ég ki-metszett kék négyzete annál frissebben kacag le ránk; ódon kápolnák és dómok homályba vesző oszlopai és gótikus ívei suhannak föl a tömjénfüstös levegőben, az orgona távoli moraja ünnepélyesen fenyeget, mint a közelgő vihar mennydörgése; bronz torkú harangok hangjátéka könnyít a nyomottságon s a színes ablakok üvegkarikáin néha meseszerű szivárványozással süt be a nap. Monoton litániák, ütemes responsoriumok szállanak az oltár körül, melynek zárt, ragyogó, arany szentségét soha nem villantja föl e zord templomok papja.

E klastromi környezetben a hit lilioma valahogy elfeketedik s babonás víziók, fantasztikumok virágává bomlik. Babits keresztény füllel hallja a bacchansok lármáját; de a tigrisbőrű isten, a hajlongó szőlőfüzér, a hétsövű nádsíp s a virágos thyrus pogány képen túl egy komor kolostor képe bontakozik ki előtte. Protesilaosban, a halálos jóslat bátor magáravevő görögjében látja őst s antik nyomokon bolyongó fantáziája fölkelte a Trója földjét legelőször érintő hős tragédiáját Laodameia szörnyű víziójában, mikor az élő halottat ölel halálba; de csak azért, hogy az antik témát a legmodernebb ritmusok és rímek aranycsengőjével csengesse el. Hallja a *telefonáló* Halál komor halló-ját, s érzi, hogy a költőt szellemcsapatok üldözik az élet rövid ösvényén. Babonázza a nevető szemtelen Hold arca s arany kisértetként hull rá a napsugár. Látja a kút mélyén élő törpék miniatűr történetét és tragédiáját — az ember észre sem veszi őket, mint ahogy az ember ezeréves történetéről nem tudnak a nála borzasztóan hatalmasabbak semmit. A föld, e röpülő óriás madár, fázva ver Nap-anyja felé. Sőt olykor a mereven álló, álmódó zömök templom is fölrepül, elrepül, mint valami kőmadár. A templom: röpül! Ez par excellence Babits-vízió; van benne valami középkori babona és valami újkori ideges rémület. De leszáll képzeletben, mint gondolatbúvár, a múltak óceánjába, melynek mélyén nyugszik Atlantisz, az elsüllyedt világ, megkövült csodáival. Mindezek a rejtelmek: az ember lelkén kívülről valók, mintegy objektív babonák; Babits lelkének fekete játszókövei, melyekkel gondolatunalmát szokta elverni.

Mert bizonyos, hogy nála még e rejtelmek is tudatosan előhívott művészi csodák. Ilyeneket is kell írunk, hogy költői világunk metafizikai eleme ne hiányozzék — gondolja az okos költő. És sajtáságos: a metafizika visszaverődik képzeletében a fizikai valóság reális képeivé, s ezt a legelvontabb metaforát, hogy: *Isten kezében vagyunk*, hasonló című, „keresztény makámá“-jában szószerint veszi, értel-

mezi, magyarázza; a nagyítón nézett emberi kéz bőre: vastag, ránca mély, pórusokkal árkos; most már a Világ hegyeivel, szikláival, völgyeivel, tornyos városaival, tengerével: egy óriás Kéz tenyere, Isten keze, s benne vagyunk mi picci emberek. A transcendentálisnak e reálításában van valami bizarrság; Babits feje mindig a lebegő bizarrságot súrolja, míg lába a realitások földjén halad. Túlságos, csaknem művészietlen józansága az ihlet tovaszálltával narkotikumokat élvez s a különösségek opium-révíletei bukkannak föl a jólendezettség birodalmában.

Képzetele a mindennapi élet reális jeleneteihez köti aranyfonalát, amelyen mint bűvész pók lebocsátkozhatik a mélységekbe, föl-emelkedhetik magasságokba s megszöheti hálóját, ahol fennakad a szimbolumok kékszárnyú pillangója. Lehet-e költőietlenebb téma, mint a „világosság udvara”? És Babits éppen azért éneklí meg, hogy elmondhassa: mi fáj neki, mikor egy ilyen szennyes, nyílt kéménybe letekint. A szemetesládát a vak szekérbe öntő cselédlány antik szobrot villant képzeletébe: „Úgy tartja, nyújtja válla, karja az adományt, a drága ládát, mint antik urnát régi szobrok”. A pesti Ganzgyár falanszteri képe éppúgy felbukkan földönjáró költészetében, mint a kirakatban forgó divatbáb, amely csipőben végződik. Az utazás kijózanító és fárasztó mozgóképeit nem egyszer törí versekbe, csak azért, hogy a valóság rideg szele végigsuhanjon rímei kettős sorfáján. Különben Babits szereti a nyersséget témában is, szavakban is, nem mindig ösztönösen, mert majd minden *újszerű* verse mögött valamelyik idegen költő lappang sugalmazóul. A sugalom néha Luciferi s a gyermek Ádámon keresztül úgy zúg az antipodus gondolat, mint a szivárvány hídja alatt átlőtt ágyúgolyó. Szerzetes-lélek áll szemben velünk, s minthogy zárt élete vágyakból szövődik: a rossz gondolatok és sáros témák kijózanító ellenőrjeit nem toppantja elébe az igazi élet, s így maga sem veszi észre, hogy álmodozásai forradalomba zavarják. El lehet képzelni: mily brutális volt a Babits fölébredése, mikor a háború és a forradalmak vörös komédiája elkezdett vele forogni s önkénytelen utána dalolta a nagy Sátánnak a fülébe dúdolt dallamai. Hideg esze, józansága nem tudta megmenteni a legnagyobb kiábrándulástól: önmagát hagyta cserben.

3. A Jóság kora.

A háború gillotinja kettévágja költészetét. Az első korszakban alig bír lázongó képzeletével; észvesztő tündérek kísértik, mint Szent Antalt a pusztán. S az ő *polgári* lelke — mert Babits született polgár — álmainak szakadékába tereli, gyüri, öli ezeket a kísértő fantomokat; hiszen a családban ezt a nevet viselik: *nem szabad*. Babitsnak alig van egyéni hangja 1914-ig; amiről ráismerünk; az formaművésze, a zártság és hibátlanság. Színeit játékból keveri s próbálgatja az ellentétes és kiegészítő valóroket. Próbálgatja a hangot, a modort; mert mindent és mindenkit tud utánozni; mindent befogad és visszaver, mint a jó tükör. „Szerettem mindent, ami új, szerettem mindent, ami ódon”. (*Naiv ballada.*) Objektív líra az ő első korszakbeli költé-

szete; kemény szavak, kimért árka a ritmusnak, szabályosan hangszerelt rímek zenéje — és akármiféle tartalom. Lehetőleg ellenkezőjét mondani annak, amit eddig mondtak: mert az *új* a fő. Tudása segíti, támogatja képzeletét; s a visszaszorított vagy még aluvó érzések lángolása helyett a szemlélet arany círázatát adja. Ötvöző művész; alkotásai szép csecsebecsék.

A háború vad árvize kiönti lelkét elefántcsont tornyából s az élet ösztöne küzdelemre kaptatja. A szép szemléletek világa elsüllyedt; jajaink, siralmaink és dühöngéseink vagy rettegő fájdalmaink omlanak a kihült formába. És a régi hideg vagy *öntött szavak* mindegyre olvadóbbak lesznek; a nagyszerű Rend felfordul; a nemes Harmonia üvöltő disharmoniává tördelőzik. Nem a költészet vezeti már az életet, hanem az élet törí rabjává a művészetet. Babits észreveszi, hogy régi szókincse és képzeletvilága nem tudja kifejezni azt, amit lelke újonnan érez. Azonkívül a *lira* nem solo-művészet már, hanem rettentő chorus, az égbe üvöltő. Az Egyén meghalt és föltámadt az ismeretlen Tömeg. E megváltozott világnak az Angyala is más: a fekete szárnyú Halál. Az objektív márvány elkezd tüzesedni, izzani s a szubjektív Fájdalom önmagának állított sírköve lesz belőle. A művész-egyen szembekerül a nemzet-tömeggel, az egész emberiség álmait álmodó költő a magyar fajjal. Ölik egymást a nemzetek, és mindig az ifjúságot ölik. A szépséget gyilkolják ki az életből, mert életünk szépsége az ifjúság. Ekkor hördül fel legelőször Babitsban az *új ember*. A *Fiatal katona* című verse az első lázadó dala. Pedig itt semmi formai szenzáció nincs; a *Danaidák* monoton hangzuhatagához olyan csöndes ez, mint a Niagarához mérten egy hegyi patak. Tehát megtörtént a nagy változás: az új formák reneszanszszépsége a tegnapi múzeumába került, ellenben a vérző élet rongyos és szürke ruhában támolycog utcáinkon, jajainkat és hahotáinkat életünk nedve festi egyszínűre, a halál szenzációjával: bíborra.

Mit jelent ez Babitsnál? Megtalálta volna az igazi hangját? Vagy elvesztette a régibbet? Babitsot, a művészt, a háború tönkretette. Ő a legjobb értelemben a formákban élt és lélekezett; a zárt szépségek korlátja volt erejének kifejlesztő arénája; a sorozatos fölrakott gátak feszítették izmait csodásan pattanókká; l'art pour l'art témái voltak a finom és szívós trapézok, tornaszerek, amelyekkel lelke, ez a nagyszerű artista, bámulatos mutatványával lefogta léleketünket. (Hiszen maga is „vén kötél-táncosnak“ aposztrofálta magát.) Az idő kikezdi legfőbb erejét: bravuros technikáját, a pedánságig tiszta, zárt formák művészetét; királyi dísz lefoszlik lelkének s pongyola őszinteségében kell mutatnia szokatlan magát maga előtt. Ez új attitűd; eredetibb, de művésztlenebb, mint az eddigi: Babits a maga hangján kezdi kiáltani fájdalmát. Költészete kiáltó költészetté lesz; szokatlan hang a klastromi zsongásban. Az élet valahogy elevenébe vág s nem tehet művészi hangfogót emberi jajára. A hideg Babits elkezd forrongani, lángolni; maga hőköppen meg legjobban új én-jétől. „E zord napokban mi lesz az én lelkemmel?“ Válgatnia kell az új feladatot: „Légy élő kinya a levágott karnak, égő emléke annyi régi fénynek“. (*Magamról.*) *Élő* kin, *égő* emlék; milyen

más jelzőkkel futnak a szavak, mint régen. A l'art pour l'art költő, akaratlanul, s önmaga ellenére, trombitája lesz az időknek. Eddig kiszámítva kereste, mérlegelte a lehető újat; most a kor ostromcsapásai vágják ki szunnyadó eredetiségét: az embert a művészetben. Mert eddig csak a művészt mutatta magában. *Husvét előtt* című kiáltása mindennél jobban beszél; milyen lázadó, zuhatagos szenvedély sodorja itt a széttépett szavakat. Eddig a forma hatalma vert föl képzeletében bújdoso szépségeket, most a megbántott emberi méltóság vet el minden formai sallangot, hogy tisztán és egészen az legyen, ami.

Mi következik ebből? Kisebb lesz-é a költő, mint volt? Nem. Csak más. Kiábrándul és a művészi játék helyett elkezd okoskodni. Babits sohasem volt u. n. primär-költő, mint A d y; nincsenek lelkének szédítő szakadéakai, villámos révületei, mikor nem sejtett titkok lobbanak fel a megszállás poklában és a művész kifordulva önmagából: valami démon szaván beszél. Babits rendszeren *második síkját* mutatja lelkének, a visszaverés síkját, a reflexiók képalkotó és gondolatformáló régióját. De első korszakában oly színes az a reflex, mint a szívárvány; az külső díszítés takarja a tömör lényegét. Most azonban lehullnak az aranyozások és komor pusztaságában, szinte acélszínben mered elébünk a tőprengések, okoskodások torz bazalt-hegye. Még mindig kemény a szó, vág, sebez, de nem másokat, hanem a kibocsájtóját. A *nyugtalanság völgyébe* jut a költő, köd előtte, köd utána; a régi magas csúcsok peremén csak a lebukó nap aranya ragyog még elveszőben, a régi művészet mulandó zománca. Legárulóbb verse ennek a korszaknak: *Egy filozófus halálára*; nem a harcban fiatalon elpusztult L a s k Emil professzort siratja itt Babits, hanem önmagát, elvesztett régi én-jét; ő az, aki eddig a mindenható formáknak élt s e formákat tartotta az életnek, míg a szörnyű s formátlan Tény, a háború, el nem gázolta a szépség kategóriáival együtt.

E lelki réműletnek azonban van egy ethikai csillaga: a *Szerелеm*. E nagy rendzavaró föltünően kis szerepet játszik Babits egész költészetében; a zárdai levegő, a klostromok komor világa nem Eros ligete. Nehány vers inkább a külső szépségét énekei a nőnek; sorsenyhítő vagy sorsfordító hatalma oly távol a Babits világától, mint a földtől a Sirius. Most a viharban összesodorja sorsa egy leánnyal, aki hitvese lesz. A megriadó költő szinte magamentő elszánással fogózkodik árnyékába: a női lélekbe. És megcsendül a nagy éjszakában a jóság dala, a szerelemben magára lelt férfi éneke. Mert a szerelem: „a Jóság magva és atoma, ki a testi Szépség fáklyáját tartja a lélek elé és úgy vezeti a lelki nagy szeretet felé“. (*A jóság dala*.) Itt a nagy fordulat költői bevallása. Az első korszak a *Szépség* zászlója alatt vívott művészi csatákat; rímek zenéje, szavak villogó páncélja, gondolatok nehéz ágyúí, képek és ötletek fényoszói voltak a diadalmas fegyverek. Most — más a világ, más az élet, más a költő, más a költészet. Most a *Jóság* bontakozik ki *bennünk*, nem fölöttünk, hanem bennünk s megtépzott magunkat bont ki az emberek előtt vezérlobogónak. Az igazi költő most az emberiség jósága, fölemelt

zászló, amely a szebb jövő felé lobog. És mi az a gyönyörű híd, mely a játszó művészgyermeket átvezeti a túlsó partra, hogy vezérférfivá komolyodják vagy szomorodják? A szerelem. Ez a fordulat szinte Petőfieszen szép és emberien igaz. Petőfi a halhatatlanság hitét köszönte a földi szerelemnek; Babitsot a szerelem vezeti a jószág forrásához. Ez után a megismerés után mintha nyugalom következne; a nyugtalanság völgyéből kiér a költő a megnyugvás szigetére. Igaz, körülte végtelen tenger háborog, de mégis e kis szigeten velevan egész világa. S a régi Babits is hangjára talál e szigeten, a viszonylagos boldogság szigetén, mert újra költi, újra éneklí Salamon *Énekek énekét*, legszebbik szerelmes versét, amelyet feleségéhez írt. Újra fölcsendülnek rímei aranycsengői, még a színek is hangokká válnak képzeletében: „Mély, fémfényű, szürke, szépszínű szemedben, édesem, csodálatos csillogó csengők csilingelnek csöndesen“. (*Szerelmes vers.*)

Ez az új *én* néha még össze-összeütközik a régivel, azzal, amelyiket *csatásnak*, *harcosnak* látott és érzett Babits. Ez a csatás *Én* meri költögetni, ébresztgetni az aluvó Istent; ez a szerzetesi ajak kiáltja el: „Süket vagy, Isten!“ A hit még él, csak az halott, akibe vetette. Ime, a Babits emberi és művészi reformációja. Itt is a katólikus lélek beszél, de a lázongó, a protestáló. Férfi hangra írt *Zsoltárjában* a művész, a l'art pour l'art művész egocentrikus világnézete dörömböl és lázadozik, hogy megnyugvást találjon egy gondolatban: bármi történt is, őérette történt. Ő a világmindenség közepe. „Érted történnek mindenek. Eónok zúgtak, tengerek száradtak, hogy a lelked: legyen. Császárok vétkeztek, seregek törtek, hogy megkapd azt a bút, amit meg kellett kapnod, és világok vihara fútt a te bűnös lelkedért“. Ez a *jószág* dalával nem éppen egy hangra hangolt; de érthető, hiszen a művésznek mégis csak *téma* az egész világ.

M a d á c h Ádámjának világtörténeti szerepét az egyén korlátai közt éli át Babits. Tehát: ő az Ember. Madách Ádámja az embériségért vállalt harcaiban sorra elbukik; de a közzel szemben rászakadt tragédiáját megennyhíti, bevirágozza egyéni életének a szerelme, Éva, a nő. Ugyanezt éli át Babits. A nagy szavak, az ábrándokba hurkoló, álmoharanghúzó, bíborszínű, tömjénzagú, trombitahangú szavak: *Haza, Nép, Szabadság, Jövő, Eszme* — mind gyilkol csak, nem üdvözít. Halálos, lassan öló mérreg van e szavakban, elemészti azt, aki ajkán és szívében hordja. (*Szittál-e lassú mérgeket?*) El kell ezeket égetni, mert teljesedésében valamennyi visszája lesz önmagának. (Madáchi gondolat: *Az ember tragédiája* alapgondolata.) Ide jutott Babits a háború, a forradalmak lezúgása után. Valami keserű, szívet marcangoló *igazság* kezd trónra ülmi kijózanodó lelkében; s nem tudni: ösztönösen-e vagy akarva, ez a *Szittál-e lassú mérgeket?* című nagy verse visz át bennünket, viszi át őt magát is költészetének harmadik, legújabb korszakába.

4. Az Igazság kora.

A Szépség, a Jóság költői korszaka után eljut az Igazság korába. Akár csak mi lássuk bele költészetébe ezt az érdekes, hármas tagozódást, akár maga bontsa szét így lelkét alapösszetevőire: bizonyos, hogy ez a három jelszó egész világot revelál; esztetikai, etikai és kritikai hármas oszlopon nyugovót. Szépség, Jóság, Igazság — oly régi szentháromsága az ember eszményi törekvéseinek, mint maga az ember. Mutatja Babits szellemének szigorú rendszerességét, és logikus kibontakozását. A Szépség: az érzékelhetőségek világa, a Jóság: az akarat birodalma, az Igazság: az értékelések nagy törvényszéke. Ritka lírikus az, akiben így, ezen a három nagy tükrön át tükröződik a világ. Babits ilyen költő. Ennyiből is látható, milyen gazdag, milyen tökéletes szerkezetű az ő szellemi világa.

Ez a harmadik korszak a *Sziget és tenger* ciklusával köszönt be. A téma, a hang intimebb lesz; a forma szabadabb, pongyolább; az Igazságnak van egy örök jelzője: *meztelen*, Babits is lehánt lelkéről minden selymet, minden bársonyt, szép szavak selymét, színes képek bársonyát, s különösen a régi drága rímek arany meanderét, — mert most már az a fő, amit mond s nem az, ahogy mondja. Lelke lemeztelenül, szemlélete nem nagyító, nem is kicsinyítő üvegen át nézi a világot, hanem egyszerűen szabad szemmel. Ahogy nő az igazság, úgy halványodik, úgy fogy a művészet. A reflexiók tömege gránitkövek halmazához hasonlóan fedi be a költő útját; régebben virágok közt vitt ez az út, most a világ széles, sivár pusztaságán. Babits érzi elszigeteltségét; félszeme azért mindig a tengeren, félszeme pedig befelé nézve: lelke kis szigetén. A sziget: magánéletét jelenti; családja; háza mind nagyobb szerepet kap költészetében; a kis kert, a dombház, honnan beláthatja bazilikás Esztergomot s ahonnan átnézhet a trianoni határon: megnő jelentőségében. Már nem csak haldokló országok rendítik meg, hanem haldokló kutyája is. Érdeklő a kicsiségek szépsége: egy halott kis bogarat gyufás skatulyában temet el s kéri az Istent: adjon neki és kedvesének is ilyen könnyű halált. Ádáz kutyája sorsában a saját sorsát érzi: úgy függ ő is valami érthetetlen hatalomtól, mint ez a kutya tőle, a gazdájától. Felesége arca mind gyakrabban tűnik fel verseiben. Nem állítja az imádat romantikus talapzatára: egy szinten beszél róla s vele; összerperelnek, duzzognak, kibékülnek, mintha a *Toi et moi* szerzője ihletné ilyen mindennapi, családi jelenetek megéneklésére. Az igazság korszakában vagyunk, igazat illik mondanunk. *Engesztelő ajándék* című versében megható bocsánatkérés remeg: feleségét kérleli a sok elrontott óráért. Egyre tisztábban rajzolódik ki a költő emberi alakja: ott sétál kis házmögötti kertjében, figyeli a bogarak életét; vagy bent az írógépje előtt ül s kopogtatja a határtalan variációkban sorakoztatható betűket; vagy rádiót hallgat; vagy falukon rohan keresztül autóban s bámulja, amint „két galamb a kapu-íven gubbaszkodik primitíven“. Sokszor aktuális események és nevek hajolnak be költészetébe: M ó r i c z Zsigmond megtámadásakor gyönyörű szimbólumot fest a háború utáni Magyarországról, a gyémántszóró asszony-

ról, aki örültségében üveggömbfúzerrel ékesíti magát, igazi gyémántjait pedig elszórja; de azok a gyémántok még az árokból is utána ragyognak; világítani útját. Máskor Csernoch János hercegprimás halála szövődik be verse szövetébe (*Szőkevény, renitens idill*). Jászai Mari tragikus neve is felcsendül egy sirató vers élén, mintha *Laodameia* egyetlen élő mintáját gyászolná benne; magával vitte a sírba legmegrázóbb vizióját. Eltűnt. „Hol a mozgókép, amely megőrzi léptét? Hol a fonográf, nemes hangjának?” Elszállt a sugár, ki hozza vissza?

Nyomorult idők ezek, ha megszépítő köd nélkül esik rájuk tekintetünk. Az alapjában konzervatív Babits egész őszintén kimondja: nem előre kell most nézni a magyarnak, a régi erkölcs jobb volt; maradjunk el korunktól, jobbak leszünk. Hová jutott a hajdani újvilág-felfedező Kolumbus! Bántja az embert a kő és beton falak börtöne, szabaduljunk ki, a szabad természetbe. A társadalmi élet fertőzetes; még mindig bűn, önzés, vér; az Ember ünnepe távol még. Olyan időkben élünk, mikor az Igazság is hamisan fog krétát. Zsákbafutó kor a miénk; császár lett a poroszlóból s görnyedten járnak a hercegek. (Nemcsak a Habsburg-hercegek, hanem: ő is, az új Prospero, ahogy Tóth Árpád nevezte.) Martinuzziak kora ez; csukott ajkú és nyitott szemű hősök kellenek ma.

A nyugtalan ember a családba és a költészetbe menekül. A család nem adhat meg mindent a léleknek: kell a művészet. De a művészet töretlen szépsége is meghalt; új utakat keres a szemlélet s a formák összevissza döntögetett romjain és törmelékein át törtet, gázol valami új megoldás felé. Az ezerféle próbálgatás kora ez a művészetben. Babitsnak lényéhez tartozik a mindenhez való hasonulás, minden színt fölvesz, minden hangot visszhangoz költői pályáján. Most sem akar elmaradni korától. Az a gyanú támadhat ellene, hogy formabontása nem éppen ösztönös; valószínű, hogy tudatos, akart. Igaz, hogy lélektani alapját az idők adják meg, de mégis feltűnő Babits hirtelen szakítása multjával. „Soha nem lehet, ami egyszer volt már” — próbálja magát igazolni (*Vén cigány*). Régi, cukorédes, rímes dalokat már nem tud írni — panaszolja maga. Pedig tud. E harmadik korszak zilált, szétszóródó formájú versei közt fel-felbukkan egy-egy régi hangú, tökéletes szépségű verse; a *Nyár* az élet szépségét tiszta zenével zengeti; a *Hazám!* a régi Babits rendezett formaművészetét hirdeti; a *Vértanúság vágya* magyar tizenkettős sorokban, a régi Babits tömör, kovácsolt és zengő szavaival emeli hitét a vértanúság szentségéig. Azt lehet mondani: lelke bűvő patakja még sokszor felszínre tör s tisztán csillog, hogy azután újra a formai próbálgatások homokjába merüljön el. Hiába mondja: „Ma földön ül a költő” — a *Halvány, téli rajz* című utolsó korszakbeli dalának üde ritmusa, csengő rímei szárnyat bontanak és Babits repül.

A sok újszerű forma próbálgatása abból a rejtett félelemből magyarázható, amelyet Babits is érez: el ne maradjunk valahogy a máttól! Fiatal, rendbontó népség tör előre, másképpen fogja hegedűjén a hangot, mint mi —: mi lesz velünk, ha nem tanuljuk meg az ő modorukat vagy technikájukat? *Írógép előtt* című, szabad, prózai futású

gondolataiban arról beszél: vajjon milyen költemények születnének, ha szabadon az ösztönre bízónk a születésüket, az Ész ellenőrzése nélkül? Mi ez? Ez a *surréalisme* lélektana. Párisban megpróbálták, Babits meghallotta — s már kedve volna így írni. Ez a verse áruló. A mával lépést tartás forgatja ki Babitsot saját igazi magából. S mikor tartalomban az egyszerű, tiszta igazságig ér el, formai művészetét eldobja, mert azt hiszi: ez az új gondolkör, ez az új téma pongyolaságot, sivár prózaiságot, zenétlenséget kíván. Mondani sem kell, hogy az öntudatos, képzett költő itt téved; a szabadság művészi fogalma nem zárja ki a forma zártóságát, rímekkel kötöttségét; sőt azt tapasztaljuk, a rímek kényszerűsége, a forma szabott volta nem sejtett új szépségek teremtője a legnagyobb költőknél (Dante, Goethe, Vörösmarty, Arany). Babitsnak is egész költői pályája azt bizonyítja, hogy nála a formai gátak: a gondolat szépségek és nyelvi újszerűségek legnagyobb csíholói. Amint tehát lazábbra fogja a húrt: dallama gyengül, hangszíne fakul. A szabad vers nem neki való. Képelete anélkül is reális, szárnyat és ragyogást a forma nyúga ad neki. Ez az ő művészi paradoxona. Utolsó korszakában kifakultak a színei.

Még egy veszedelem fenyegeti az ilyen költőt. A *gondolati* elem oly túlnyomó egész költészetében, hogy sok költeménye rimes értekezés. (Nem csak az *Egy filozófus halálára!*) Legújabb versei pedig ötletek, gondolatszilánkok; a költészetnek már csak a határát súrolják. Az elszáradás, kiszikkadás veszedelme mindennél nagyobb baj, mert az élet halálát jelenti. Babits akkor kezd igaztalan művésszé válni, mikor az igazságot teszi művészete sarkcsillagává. S ebben a le hanyatlásában több a rossz irányú akarat, mint az erőtlenséget. Költészete nem merülhet ki, hiszen a mindennapiságnak is ünnepi arcot tud adni, ha akar; csak hűnek kell maradnia régi magához, mert benne a Forma a lényeg. Ha a formát, az igazi formát megöli, a lelkét pusztítja el művészetének.

5. Jelentősége.

Babits jelentősége mégis nagy. Vörösmarty óta nem igen volt olyan művésze a magyar nyelvnek és formának, mint ő. A tiszta formát oly magasra emelte, hogy szinte a tartalom fölött lebegett, mint az északi fény koronája a jégmezők felett. Ez a nyelvi fényki-sugárzás az ő legsajátosabb erőssége. Pedig a nyelve nem színes, inkább plasztikus és elsősorban zengő. Arany és Vörösmarty nyelvgeniusának a kereszteződése. Első kötetének a versei: márványból faragott reliefek, vagy bronzból öntött alakok. Monumentálisak és harangszavúak. Szavaiban valami szigorúság, valami keménység érzik; ez a jellemvonás föltétlenül a költő lelkéből szakadó sajátosság; Babits félig szerzetesi lélek, a zúgó élet aszkétája, a művészet papja; szigorú fölfogása a szavak rendjének is klostromi zárt-ságot és fölebbezhetetlen egyöntetűséget ad. Nála nincs lázadás; az örök Rend katolikus szervezettsége alakítja sorait, gondolatait. Ha véletlenül megtörik ez a Rend s megcsorbul ez a századok üllőjén

kovácsolt tökéletes él: annak a költő adja meg az árát. Ebben a világban nem lehet büntetlenül félrelépni. Adynál a rendbontás, a gát-döntés; a felszabadulás első lendülete; Adynál nincsenek írott törvények, maga írja művészte, sőt élete szabályát. A dy protestáns. Veto, Babits katolikus Credo. Gyönyörűen kiegészítik egymást; egy időben éltek, s egymás szelvében, mint Alfa és Ómega.

Babits *intellektuális lírája**) semmit sem ad az ösztönök félelmetes életéből; Babitsnak nincsenek szenvedélyei, neki hite van és meggyőződése. Költészete végtől végig *férfias hangú*, talán a legférfiasabb a XX. század magyar költészetében. Magasrendű líra ez, amelynek a nő egyáltalán nem királynője, sőt nem is fő sugallója. Babitsnál eszmék és gondolatok a vezérek, a királyok. Ezeket énekli, mint a középkori énekes az Istent, a Fejedelmet. Éppen férfiassága hozza magával azt a komorságot, ami annyira jellemzi hangját. A kedély, a humor napsugára oly ritkán vetődik költészetébe, mint a kolostorok cellájába a napfény. Szigorú lélek szigorú hangja ez, s annál meglepőbb benne a szavak művészi játéka, az édes rímek arany csengése; de a Nagy Miséhez, a Babits költészetéhez, illenek ezek a felcsendülő arany hangok, a világias szépségeket ezek adják gondolatai elvont magasztosságához. Zárt világ ez, hiába tartja számon rendezője a falakon túl zúgó, profán élet felvillanó jelenségeit. Babitsot nem az élet szenvedései, vágyai, örömei zengetik, mint az ütő a harangot; ő maga zendül föl, ha belső napja felragyog, mint egy különös keleti szobor. A *zengés*: költészetének a hangja; s ez annál csodálatosabb, mert nála a súlyos gondolatok is dalolnak, nem csak a könnyedléptű érzések.

Babits fölemelte lírai költészetünk színvonalát a gondolatok, az eszmék magasságába. Formaművészte elegáns ruhába öltözteti ezeket a komor, súlyos Lényeket, úgy, hogy tetszetős külsejük lopja be érdeklődésünkbe összetettebb, nehezebben érthető lényegüket. De ez a fölemelkedése egyúttal veszedelmes szakadék szélére sodorja: a művészet és a tudomány határán állva, egyik lába itt, másik amott. Tudós költő; költői színezetű tudomány adója. Fantáziája oly tisztán látó, hogy csak a reális jelenségek szabott formáival tud alkotni. Az a fantasztikus elem, amely Babits költészetébe szorult, olyan véletlen, mint a borostyánkőbe kövült pillangószárny vagy falevél. Józansága csak játszik a torzzal és a különössel és a rémessel; egyénisége nem olvad össze témáival. Egy tekintetben föltétlenül újító: a mindennapi modern élet jeleneteit föl tudta emelni a művészet régiójába; ez pedig rendesen csak nagy művészeknek sikerül. Formaművészte elsőrendű; sok lehetetlennek látszó akadályon könnyen szökkent keresztül. Rengeteg képzete teszi a nyelv és technika föltétlen urává; s ezért van vallásosan komoly költészetében annyi játékosság; de ez a játék: a halhatatlan rutinnak önmagáért való élete.

*) V. ö. Szerb Antal tanulmányát, Széphalom 1927: 124. Szerk.

SZÉPHALOM-KÖNYVTÁR.

SZÉPHALOM-KÖR kiadása, Szeged.

1. ZOLNAI BÉLA: *Modern irodalmunk és az irodalomtudomány.* Ára 2 pengő.

„Érdekesen mutat rá egyes irodalmi közfelfogások átértékelésére a modern irodalomtudomány szemüvegén át”.
(Nemzeti Ujság.)

„Az irodalomtudomány új eszközeivel és értékelésével állapítja meg Ady irracionális új romantikájának áttörő, gátszakító jelentőségét a modern magyar irodalom érdekében az epigonok költészetében megcsontosodással fenyegető Petőfi-Arany-féle klasszicizmussal szemben”.
(Literatura.)

„Arra a kérdésre keres és talál is feleletet a szerző, hogy hatással volt-e modern irodalmunk a magyar irodalomtörténet-írásra”.
(Magyarság.)

„A kritika kénytelen konstatálni, hogy Arany János után is lehetséges a költészet témakörének kibővítése”.
(Keleti Ujság.)

„Die Bemühung, Adys Erscheinung historisch zu verankern und atmosphärisch zu bereinigen, verdient alles Lob”.
(Pester Lloyd.)

„Unsere moderne Literatur hat auch in der Wissenschaft gewisse Veränderungen herbeigeführt und den neueren Dichtern und ihren Schöpfungen ist rein vom Standpunkt älterer Anschauungen her oft garnicht beizukommen”.
(Deutsch-ungarische Heimatsblätter.)

2. MARÓT KÁROLY: *Lényeg és gondolat.* Részlet a szellemiség kialakulásának történetéből. Ára 2-20 pengő.

„A kutató elme eredményeinek új útait tárja föl a költészet misztikus eredete felé”.
(Szegedi Napló.)

3. ZOLNAI BÉLA: *A janzenista Rákóczi.* (Rákóczi két kéziratának hasonmásával.) Ára 2-20 pengő.

„Hosszabb tanulmány Rákóczi Ferenc ismeretlen vallásos munkáiról”.
(Uj Lap.)

„A szerzőnek sikerül meggyőzően bebizonyítania, hogy Rákóczit a grosbois-i kamalduliak janzenista szelleme itatta át”.
(Napkelet.)

4. BÁRÁNY GERŐ: *Filozófiai mozaik.* Ára 2 pengő.

„Bárány Gerő a filozófiai gondolkozásban és irodalomban a vallásos értelemben vett hívő bölcszet képvisel, akivel öröm társalogni, mert műveit olvasva tiszta gondolkozásából mennyei derű sugárzik felénk: az élet ama pótolhatatlan biztonságérzete, melyet egyesgyedül a hit nyújthat”.
(Budapesti Hírlap.)

„Ez a nagyon érdekesen gondolkozó és époly érdekesen író filozófus ritka jelensége a mostani időknek. Szinte lírikus hajlandósággal és vágyteljesülésként e rossz idők rossz jelenségeiben is meg tudja tartani átfogó szeretetét dolgok és életek, lényegek és részletek iránt, a nap egyes rít produktumain túl föl tud emelkedni a maga és mások vígasztalására”.
(Magyar Hírlap.)

„A világ lényegét keresi inkább lírai, misztikus megélés, mint szigorú logikai dedukciók útján. Az élet értelme — a lélek kultúrája”.
(Századunk.)

5. KOLOSVÁRY BÁLINT: *Az arckép és a jog.* Ára 1-50 pengő.

- 6 **PUKÁNSZKY BÉLA**: *A százéves magyar irodalomtudomány*. Ára 1 50 pengő.
 „Pukánszky würdigt die Verdienste Toldys um die Grundlegung der ungarischen Literaturgeschichte und charakterisiert sodann in knappen, prägnanten Strichen die weiteren Fortschritte auf diesem Gebiet“.
 (Pester Lloyd.)
 „Becses az a megállapítása, hogy a germanisztika milyen termékenyen és módosítólag hatott Heinrich Gusztáv, Bleyer Jakab és Thienemann Tivadar munkásságán keresztül a magyar irodalomtörténetírásra is és annak módszereit, szempontjait teljesen megújította“.
 (Napkelet.)
7. **MAGYARY ZOLTÁN, HUSZTI JÓZSEF, HORNÝANSZKY GYULA és IMRE SÁNDOR**: *Egyetempolitikai kérdések*. Ára 2-20 pengő.
 „Remélhetőleg lassan, de biztosan sikerül az úttörés olyan területeken is, hol féltő gonddal örködnek a régien és zárkóznak el az új elől“.
 (Egyet. Philologiai Közl.)
- 8 **BÁRÁNY GERŐ**: *Tat tvam asi*. Ára 1-50 pengő.
 „Das bist du, — Subjekt und Prädikat sind identisch, so lautet die Weisheit der indischen Philosophie. Von diesem Satz geht die Betrachtung aus, die Gregor Bárány, der vortreffliche ungarische Denker, über eines der tiefsten metaphysischen Probleme aufstellt. Nichts liegt der Lebensphilosophie Báránys ferner, als einen Quietismus, einen tatenscheuen Fatalismus zu predigen. Er will uns nur das grosse metaphysische Schauen lehren, uns überzeugen, dass wir auf Schritt und Tritt Wundern begegnen“.
 (Pester Lloyd.)
9. **KLEBELSBERG KUNÓ gróf, JUHÁSZ GYULA, ZOLNAI BÉLA, MOÓR GYULA, KOLOSVÁRY BALINT, ISSEKUTZ BÉLA, MENYHART GÁSPÁR, SOMOGYI SZILVESZTER**: *Tóth Károly emlékezete*. Ára 2-20 pengő
 „A Széphalom-Könyvtárból külön kiemelendő ez a szám, amely szegény, túlkorán s tragikusan elhunyt Tóth Károly emlékezetét van hivatva őrizni . . . Honi tudományosságunk fejlődése s a vidéki új gócpontok megerősödésének érdekében csak azt kívánhatjuk, hogy ez a sorozat minél gyorsabban nőjjön és népszerűvé legyen“.
 (Egyetemes Philologiai Közlöny.)
 „A magyar közélet porondján ritka a modern konzervatív lelkiségnek az a szerencsés típusa, amelyet Tóth Károly rokonszenves egyénisége képviselt . . .“
 (Társadalomtudomány.)
10. **SZERB ANTAL**: *William Blake* Ára 2 pengő.
 11. **DÉZSI LAJOS**: *A gr. Vigyázó-alapítvány és a magyar tudománypolitika*. Rektori székfoglaló. Ára 2 P.
 12. **VAJTHÓ LÁSZLÓ**: *En. Ady Endre*. Ára 5 pengő.
 13. **Dr. POLNER ÖDÖN**: *Állami létünk és a nemzeti királyság*. Ára 2 P.
 14. **BÁRÁNY GERŐ**: *Ethikai világregend*. Ára 2 P.
 15. **SZERB ANTAL**: *Az ihletett költő*. Ára 2 P.
 16. **MARÓT KÁROLY**: *P. Vergilius Maro Georgiconának második éneke*. Ára 2 P.
 17. **BÁRÁNY GERŐ**: *Élet s halál*. Ára 2 P.
 18. **IVÁNYI BÉLA**: *Felső-Magyarországról*. Ára 3 P.
 19. **MORAVCSIK GYULA**: *Klassika-filológiánk és a nemzeti tudományok*. Ára 1-50 P.
 20. **BIBÓ ISTVÁN**: *Könyvtáraink racionalizálása*. Ára 1-50 P.
 21. **Dr. DÁNOS ÁRPÁD**: *Magyarország 1930*. Ára 5 P.
 22. **BÁRÁNY GERŐ**: *Königsbergi töredék*. Ára 1-50 P.
 23. **Dr. SZALAY JÓZSEF**: *A könyvről és a könyvszeretetről*. Ára 1-50 P.
 24. **Dr. PRESZLY LORÁND**: *A szegedi népies trók*. Ára 1-50 P.
 25. **CSEKEY ISTVAN**: *A szovjet államszemlélete*. Ára - 80 P.
 26. **OLÁH GÁBOR**: *Babits Mihály 25 éve*. Ára 1 P.
 27. **Dr. DÁNOS ÁRPÁD**: *Tohuvábohu*. Ára 1- P.